

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PÁTÁ SEKCE

VĚC T. H. proti ČESKÉ REPUBLICE

(stížnost č. 33037/22)

ROZSUDEK

Článek 8 • Soukromý život • Zamítnutí stěžovatelovy žádosti o změnu osobního číselného kódu (rodného čísla) označujícího pohlaví ve vnitrostátním průkazu totožnosti z důvodu, že nepodstoupil chirurgickou změnu pohlaví, jak to vyžaduje vnitrostátní právo • Rozhodnutí znamenalo odmítnutí uznat změnu pohlaví stěžovatele • Podmínění právního uznání nové genderové identity transgender osob podstoupením chirurgického zákroku, který zahrnuje nebo může zahrnovat sterilizaci proti jejich vůli, znamenalo podmínění plného výkonu jejich práva na respektování soukromého života tím, že se vzdají plného výkonu práva na respektování tělesné integrity • Vnitrostátní orgány nezohlednily spravedlivou rovnováhu mezi obecnými zájmy a zájmy jednotlivce

Vyhotoveno Kanceláří Soudu. Není závazné pro Soud.

ŠTRASBURK

12. června 2025

Tento rozsudek nabude právní moci za podmínek uvedených v čl. 44 odst. 2 Úmluvy. Může být předmětem formálních úprav.

Rozsudek je v autentickém anglickém znění publikován na internetových stránkách Evropského soudu pro lidská práva v databázi HUDOC (www.echr.coe.int). Pořízený úřední překlad do českého jazyka není autentickým zněním rozsudku

Ve věci T. H. proti České republice,

Evropský soud pro lidská práva (pátá sekce), zasedající v senátu ve složení:

Mattias Guyomar, *předseda*,
María Elósegui,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Andreas Zünd,
Diana Sârcu,
Mykola Gnatovskyy, *soudci*,
Pavel Simon, *soudce ad hoc*,
a Victor Soloveytchik, *tajemník sekce*,

S ohledem na:

stížnost (č. 33037/22) proti České republice podanou k Soudu podle článku 34 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“) českým občanem panem T. H. („stěžovatel“) dne 27. června 2022;

rozhodnutí oznámit stížnost české vládě („vláda“);

rozhodnutí nezveřejnit jméno stěžovatele;

stanovisko vlády a následnou repliku stěžovatele;

vyjádření předložená organizací Transgender Europe, Evropskou regionální organizací Mezinárodního sdružení lesbických žen, gayů, bisexuálů, transsexuálů a intersexuálů („sdružení ILGA-Europe“), organizací Trans*parent a Institutem pro právní kulturu Ordo Iuris („institut Ordo Iuris“), kterým předseda senátu povolil vstoupit do řízení jako vedlejší účastník;

rozhodnutí předsedy senátu jmenovat Pavla Simona soudcem *ad hoc* (čl. 26 odst. 4 Úmluvy a čl. 29 odst. 1 písm. a) jednacího řádu Soudu), jelikož soudkyně K. Šimáčková, zvolená za Českou republiku, se z projednávání věci vyloučila (článek 28 odst. 3);

po poradě konané dne 20. května 2025,

vynesl tento rozsudek, který byl přijat uvedeného dne:

ÚVOD

1. Stížnost se týká požadavku na chirurgickou změnu pohlaví jako zákonnou podmínku pro změnu osobního číselného kódu označujícího pohlaví a odmítnutí orgánů vyhovět žádosti stěžovatele o takovou změnu z důvodu, že se této operaci nepodrobil. To vyvolává otázky týkající se článku 8 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

2. Stěžovatel se narodil v roce 1977 a žije v Praze. Ve věci ho zastupoval pan M. Matiaško, advokát působící v Praze.

3. Vládu zastupoval její zmocněnec P. Konůpka z Ministerstva spravedlnosti.

4. Ke dni podání stížnosti byl žadatel pro občanskoprávní účely považován za osobu mužského pohlaví. Z tohoto důvodu se o něm hovoří v mužském rodě, což však nelze vykládat tak, že není považován za osobu mající pohlaví, s nímž se identifikuje.

5. Skutkový stav lze shrnout takto.

I. OKOLNOSTI PŘÍPADU

6. Stěžovatel se identifikuje jako osoba s nebinární genderovou identitou (tzv. „intergender osoba“). Po narození byl zapsán jako chlapec a dostal jednoznačně mužské jméno. Od raného věku značně bojoval se svou genderovou identitou, protože mužská identita, která mu byla přiřazena po narození, neodpovídala jeho psychologické a sociální identitě. Nicméně z obav z možných zdravotních komplikací odmítl podstoupit nevratnou chirurgickou změnu pohlaví z muže na ženu (která by mimo jiné zahrnovala sterilizaci). Podstoupil však hormonální léčbu (ke snížení hladiny testosteronu) a některé estetické zákroky na těle. Na podzim roku 2012 si změnil křestní jméno a byl mu vydán nový občanský průkaz, v němž bylo uvedeno mužské pohlaví a rodné číslo v mužském tvaru.

7. Od května 2012 stěžovatel opakovaně žádal o změnu „ukazatele označujícího pohlaví“ a rodného čísla ve svém občanském průkazu na ukazatel, který označuje pohlaví neutrální nebo alespoň ženské. Ministerstvo vnitra však tyto žádosti zamítlo s odůvodněním, že stěžovatel nesplnil zákonné podmínky pro takovou změnu, konkrétně že neprokázal, že podstoupil chirurgickou změnu pohlaví, která byla stanovena jako podmínka pro změnu pohlaví podle § 29 odst. 1 občanského zákoníku a § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

8. Spis obsahuje lékařskou zprávu vydanou v červenci 2013 švýcarským lékařem (stěžovatel v té době žil ve Švýcarsku), která potvrzuje, že stěžovatel podstupuje „vhodnou klinickou léčbu pro změnu pohlaví na nové ženské pohlaví“.

9. V červnu 2015 na základě stížnosti podané stěžovatelem česká veřejná ochránkyně práv dospěla k závěru, že jednání ministerstva nebylo diskriminační, protože právní předpisy neumožňují změnu rodného čísla bez dokončení chirurgické změny pohlaví a že posouzení slučitelnosti takové podmínky se základními právy náleží Ústavnímu soudu.

II. ŘÍZENÍ, KTERÉ VEDLO K PODÁNÍ STÍŽNOSTI

10. Dne 11. srpna 2017 stěžovatel opět požádal Ministerstvo vnitra o změnu svého rodného čísla. Jeho žádost a následná stížnost však byly zamítnuty s odkazem na platnou právní úpravu.

11. Dne 25. října 2017 podal stěžovatel správní žalobu proti namítanému nezákonnému zásahu s tím, že odpověď ministerstva porušila zákaz špatného zacházení a diskriminace a porušila jeho právo na respektování soukromého života.

12. Dne 14. května 2018 Městský soud v Praze jeho žalobu zamítl s odůvodněním, že jelikož nepodstoupil chirurgickou změnu pohlaví, nesplnil jednu ze zákonných podmínek pro změnu rodného čísla. S odkazem na věc *A. P., Garçon a Nicot proti Francii* (č. 79885/12 a dvě další, rozsudek ze dne 6. dubna 2017) se tento rozsudek soudu jevil jako překvapivý a sporný, zejména s ohledem na přesvědčivé odlišné stanovisko, nejednotu ve vztahu k relevantní otázce napříč členskými státy Rady Evropy a skutečnost, že v „hodnotových“ otázkách toho typu, jaká je jádrem sporu mezi stěžovatelem a žalovaným, obvykle Soud postupuje zdrženlivě a respektuje zvláštnosti členských států. Podle názoru Městského soudu si daná věc zasloužila odlišný závěr, neboť v kontextu českého práva převažoval zájem na zajištění spolehlivosti a konzistentnosti záznamů o osobním stavu a potřeba ochrany právní jistoty nad právem stěžovatele na sebeurčení pohlaví.

13. Stěžovatel podal kasační stížnost, v níž upřesnil, že ačkoli se identifikuje jako „intergender osoba“, žádá o změnu svého zapsaného pohlaví z mužského na ženské, protože český právní řád neumožňuje zapsat třetí, neutrální pohlaví. Toto tvrzení zopakoval i ve své následné ústavní stížnosti (viz bod 15 níže).

14. Dne 30. května 2019 Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost stěžovatele jako nedůvodnou. Poté, co Nejvyšší správní soud shledal, že je nezbytné pokračovat v judikатурním dialogu se Soudem, který zahájil Městský soud v Praze, zdůraznil, že pojem právního pohlaví v tuzemském právu, včetně postupu změny pohlaví, vychází z pevně zakořeněného binárního a v podstatě objektivního (lékařského) vnímání pohlaví českou společností, které neponechává prostor pro uvolnění právní úpravy pohlaví na základě subjektivního pocíťování. V České republice totiž převládal názor, že odklon od přísně binárního sociálního pohlaví – odvozeného od pohlaví biologického – je nežádoucí, vymykající se „zdravému rozumu“ a rozbíjející základní stavební kameny společenského řádu. Trváním na binaritě právního pohlaví a na přísných požadavcích na změnu pohlaví společnost vyjadřuje vůli setrvat na dosavadním normativním hodnocení nesouladu biologického a pocíťovaného pohlaví. Právní postup změny pohlaví, který poskytoval jednotlivcům přiměřený prostředek k urovnání nesouladu mezi jejich subjektivně vnímaným pohlavím a „objektivním“ nahlížením na jejich pohlaví, proto nebyl v rozporu s ústavním řádem. Nejvyšší správní soud nakonec dospěl k závěru, že není jeho úlohou měnit prostřednictvím své judikatury náhled společnosti a že jakékoli změny v tomto vnímání (přijaté jako norma) by měly být iniciovány zákonodárcem.

15. Následně podal stěžovatel ústavní stížnost, v níž tvrdil, že podmiňování změny jeho rodného čísla chirurgickou změnou pohlaví porušuje jeho právo na tělesnou a duševní integritu a na respektování soukromého a rodinného života, a to v rozporu s články 3, 8 a 14 Úmluvy. Domáhal se rovněž zrušení příslušných ustanovení vnitrostátního práva, konkrétně § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách a § 13 odst. 3 zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel. Věc byla postoupena plénu Ústavního soudu.

16. Plénum Ústavního soudu nálezem sp. zn. Pl. ÚS 2/20 ze dne 9. listopadu 2021 zamítlo návrh na zrušení, protože nebyla dosažena požadovaná kvalifikovaná většina (chyběl jeden hlas). Plénum nejprve konstatovalo, že věc vycházela z řízení, v němž stěžovatel požadoval pouze změnu svého rodného čísla, a za druhé, že podle svých výpovědí se necítí ani jako muž, ani jako žena, což znamená, že nebylo relevantní posuzovat postup změny pohlaví uvedený v § 29 odst. 1 občanského zákoníku. Toto ustanovení neklade překážku tomu, aby se stěžovatel mohl projevovat v souladu se svým pohlavím, jeho zrušení by nevedlo ke vzniku zcela nového, třetího pohlaví, resp. ke vzniku neutrální kategorie, která by pocíťům stěžovatele odpovídala. Podle názoru pléna bylo na věc stěžovatele použitelné pouze ustanovení § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel, které rozlišuje mezi rodnými čísly mužů a žen (v případě žen přidáním 50 k dvojčíslí vyjadřujícímu měsíc), čímž umožňuje odvodit právní pohlaví dotčené osoby. Vzhledem k tomu, že český právní řád rozlišuje mezi muži a ženami, se kterými se v určitých souvislostech zachází odlišně nebo odděleně, je logické, přiměřené a ústavní, aby stát evidoval objektivní informace o pohlaví, které byly nezbytné pro výkon jeho funkcí, a to prostřednictvím jedinečného číselného identifikátoru přiděleného každému člověku při narození. Soud dále uvedl, že účelem napadeného ustanovení není označit pohlaví, s nímž se držitel rodného čísla vnitřně identifikuje, protože to pro stát nemá žádný význam. Z práva na soukromí nelze navíc dovodit právo, aby v případě, že je někomu tato informace nepříjemná, nebyla evidována, případně místo ní byla evidována informace neodpovídající realitě. Formát rodných čísel a to, zda musí umožňovat identifikaci pohlaví, však je na zákonodárci.

Pokud jde o judikaturu Soudu, na kterou se stěžovatel odvolával, Ústavní soud vyjádřil pochybnosti, zda některé závěry Soudu stran pohlaví lze vztáhnout do prostředí českého právního řádu, zejména proto, že byly učiněny v případech, které se – s výjimkou věci *Hämäläinen proti Finsku* (č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014) – fakticky a právně lišily od věci stěžovatele. V tomto ohledu Ústavní soud konstatoval, že Soud dosud nevyslovil, že by z rodných čísel (či srovnatelných identifikátorů) pohlaví rozpoznatelné být nesmělo nebo že by státy měly zavést rodná čísla odpovídající třetímu nebo neutrálnímu pohlaví.

Sedm ze čtrnácti hlasujících soudců Ústavního soudu vyjádřilo odlišné stanovisko.

17. Dne 7. června 2022 v návaznosti na výše uvedený plenární nálezn Ústavní soud zamítl stěžovatelovu ústavní stížnost (sp. zn. II. ÚS 2460/19) s tím, že rozsudek ve věci *A. P., Garçon a Nicot* (cit. výše) nelze na jeho věc použít, protože stěžovatel pouze požádal o změnu formátu rodného čísla a identifikoval se jako „genderově neutrální“, zatímco v rozsudku ve věci *A. P., Garçon a Nicot* se Soud zabýval otázkou transgender osob a právním uznáním jejich skutečně vnímané identity. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že judikatura Soudu ve věcech souvisejících s věcí stěžovatele je dosud neustálená, a navíc se ne vždy opírá o skutečnou shodu, nýbrž spíše o nově se objevující evropské či dokonce mezinárodní „trendy“, a proto je pro vnitrostátní soudy obtížné vycházet z právních názorů Soudu a použít je na podobné případy.

Z těchto důvodů má Ústavní soud za to, že stát má v těchto otázkách, které jsou morálně a eticky citlivé a na nichž neexistuje shoda mezi členskými státy Rady Evropy, široký prostor pro uvážení. Dospěl k závěru, že odmítnutím změny stěžovatelova rodného čísla do „neutrální“ podoby, nebo alespoň do „ženské“ podoby, navzdory skutečnosti, že se stěžovatel nepovažuje za ženu a ani podle žádných myslitelných, objektivních či subjektivních hledisek ženou není, nedošlo k narušení spravedlivé rovnováhy mezi dotčenými zájmy ani k porušení pozitivních závazků plynoucích z čl. 8 Úmluvy. S odkazem na plenární nálezn Ústavní soud zopakoval, že zájem státu v dané věci byl velmi vysoký, neboť celý právní řád je vystaven na binárním přístupu k pohlaví, což není dáno ani tak volbou učiněnou veřejnou mocí, nýbrž respektováním přístupu celé české společnosti, a že změna vyvolaná soudem by mohla vyvolat další společenské pnutí a v konečném důsledku zhoršit postavení dotčených osob.

RELEVANTNÍ PRÁVNÍ RÁMEC A PRAXE

I. RELEVANTNÍ PRÁVNÍ RÁMEC A PRAXE

A. Vnitrostátní právní předpisy

18. Dle § 29 odst. 1 občanského zákoníku ve znění účinném v rozhodné době nastává změna pohlaví člověka chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů. Má se za to, že dnem změny pohlaví je den uvedený v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotních služeb.

Dle § 29 odst. 2 nemá změna pohlaví vliv na osobní stav člověka, ani na jeho osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká. O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo, ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době po zániku manželství rozhodne soud, a to i bez návrhu.

19. Podle § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách (zákon č. 373/2011 Sb.) ve znění účinném v rozhodné době stanoví, že změnou pohlaví transsexuálních pacientů se pro účely tohoto zákona rozumí provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce. „Transsexuálním pacientem“ se v tomto zákoně rozumí osoba, u níž je trvalý nesoulad mezi psychickým a tělesným pohlavím.

20. Dle § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel (zákon č. 133/2000 Sb.) je rodné číslo osobní číselný kód založený na datu narození fyzické osoby, přičemž u žen se k dvojčíslí vyjadřujícímu měsíc narození přidává 50. Dle § 17 odst. 2 písm. d) se změna rodného čísla mimo jiné provede v případech, kdy došlo ke změně pohlaví.

21. Dle § 17a zákona o matrikách (zákon š. 301/2000 Sb.) se dodatečný záznam o změně pohlaví do knihy narození provede na základě potvrzení vydaného poskytovatelem zdravotních služeb (viz § 15 výše).

22. Dle § 5 odst. 1 zákona o občanských průkazech (zákon č. 269/2021 Sb.) musí občanský průkaz mimo jiné obsahovat jméno, popřípadě jména a příjmení držitele, pohlaví, státní občanství, datum narození, místo narození, rodné číslo a podobu.

B. Příslušná judikatura následující po vnitrostátním řízení zahájeném stěžovatelem

23. V rozsudku ze dne 17. srpna 2023, sp. zn. 6 As 207/2022, vydaném ve věci, kde se stěžovatel domáhal úřední změny pohlaví (z ženského na mužské), aniž by postoupil chirurgický zákrok, Nejvyšší správní soud uznal, že zákrok znemožňující reprodukční funkce a měnící pohlavní orgány je mutilační a zpravidla nevratný. Soud však zdůraznil, že kromě obecného pojmu právní jistoty je dalším veřejným zájmem, který sleduje stávající právní úprava vyžadující chirurgickou sterilizaci, ochrana základních přirozených atributů rodiny a rodičovství. Pokud by se osoba, která se narodila jako žena, mohla stát právně mužem bez znemožnění reprodukční funkce, mohla by porodit dítě jako muž, a přitom by se nemohla stát jeho matkou, neboť podle občanského zákoníku je matkou dítěte žena, která je porodila.

Stěžovatel podal proti tomuto rozsudku ústavní stížnost a jeho související návrh na zrušení příslušných zákonných ustanovení byl postoupen k rozhodnutí plénu Ústavního soudu.

24. V nálezu ze dne 24. dubna 2024, sp. zn. Pl. ÚS 52/23, v němž se mimo jiné odkazuje na judikaturu Soudu, plénum dospělo k závěru, že právní úprava týkající se právní změny pohlaví, konkrétně požadavek podstoupit chirurgický zákrok spočívající v přeměně pohlavních orgánů a znemožnění reprodukční funkce představuje významný zásah do tělesné integrity trans osob a do jejich práva na sebeurčení a osobní autonomii. Plénum konstatovalo, že tento zásah je nepřiměřený sledovanému cíli, jímž je zajištění právní jistoty tím, že se zabrání svévolným nebo účelovým změnám pohlaví. Soud dospěl k závěru, že stejného cíle lze dosáhnout méně přísnými prostředky (například požadavkem na posudky několika nezávislých specializovaných sexuologů prokazujících nezvratnost přesvědčení dotčeného jednotlivce ohledně změny jeho pohlaví doplněné o časový test atd.).

V důsledku toho plénum rozhodlo o zrušení první věty § 29 odst. 1 občanského zákoníku a první věty § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, přičemž pozastavilo vykonatelnost zrušení do 30. června 2025, aby zákonodárce měl dostatek času na přijetí nových právních předpisů týkajících se uznání pohlaví.

Z toho vyplývá, že tato ustanovení přestanou platit dne 30. června 2025, i když do tohoto data nebude přijata žádná nová právní úprava.

C. Návrh reformy

25. V roce 2018 předložilo Ministerstvo spravedlnosti návrh novely právních předpisů, kterým by byl odstraněn požadavek na nevratnou chirurgickou změnu pohlaví jako zákonnou podmínku pro úspěšnou úřední změnu pohlaví/genderu. Místo toho by změna byla podmíněna potvrzením diagnózy genderové dysforie. V říjnu 2022 vyjádřil podporu této změně tehdejší ministr vnitra. V roce 2023 byl legislativní návrh konzultován a aktualizován na odborné a politické úrovni a následně přepracován. Na konci března 2023 oznámilo Ministerstvo spravedlnosti záměr zrušit podmínku sterilizace pro účely úřední změny pohlaví.

26. V připomínkách ze dne 21. října 2024 k návrhu Plánu legislativních prací vlády na rok 2025 český veřejný ochránce práv poukázal na absenci jakéhokoli úkolu odpovídajícího úpravě právních podmínek pro změnu pohlaví. Veřejný ochránce práv uvedl, že příslušná

ministerstva dosud nepředložila žádný návrh novely, a to i přes blížící se lhůtu pro provedení plenárního nálezu Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 52/23, a vyjádřil obavy z možného právního vakua, které by mohlo nastat po 30. červnu 2025.

II. PŘÍSLUŠNÉ EVROPSKÉ A MEZINÁRODNÍ PRÁVO A PRAXE

A. Parlamentní shromáždění Rady Evropy

27. Dne 22. dubna 2015 přijalo Parlamentní shromáždění Rady Evropy rezoluci č. 2048 (2015) týkající se diskriminace transgender osob v Evropě. V ní mimo jiné vyzvalo členské státy ke zrušení sterilizace a jiných povinných lékařských zákroků, jakož i vyšetření duševního zdraví jako nezbytné právní podmínky uznání genderové identity osoby v právních předpisech upravujících postup při změně jména a pohlaví zapsaného v matrice. Parlamentní shromáždění rovněž vyzvalo členské státy ke změně klasifikace nemocí používané na vnitrostátní úrovni a prosazování úpravy podle mezinárodní klasifikace tak, aby transgender osoby, včetně dětí, nebyly označovány za duševně nemocné, a zároveň k zajištění přístupu k nezbytné lékařské péči bez stigmatizace.

B. Komisařka pro lidská práva Rady Evropy

28. Ve zprávě po své návštěvě České republiky ve dnech 20. až 24. února 2023 (CommHR(2023)26 ze dne 5. září 2023) tehdejší komisařka pro lidská práva Dunja Mijatovićová konstatovala, že trváním na chirurgickém zákroku postup při uznávání právního pohlaví jasně porušuje závazky České republiky v oblasti lidských práv a stále vychází z patologizujícího přístupu, a to i přesto, že Světové zdravotnické shromáždění v roce 2019 vyřadilo záležitosti týkající se transgender osob ze seznamu duševních poruch v Mezinárodní klasifikaci nemocí Světové zdravotnické organizace. Uvedla, že tento přístup je stále daleko od osvědčených mezinárodních postupů v oblasti lidských práv, které uvádějí, že státy by měly zajistit „rychlé, transparentní a dostupné postupy založené na sebeurčení“ (s odkazem na bod 6.1.2 výše uvedené rezoluce Parlamentního shromáždění) a že by neměly od žadatelů vyžadovat splnění nepřiměřených požadavků, včetně lékařské diagnózy a rozvodu.

29. V březnu 2024 zveřejnila tehdejší komisařka dokument s názvem „Lidská práva a genderová identita a projev“, v němž zopakovala své výhrady k tomu, aby právní uznání genderové identity transgender osob bylo podmíněno nevratným sterilizačním chirurgickým zákrokem, a doporučila, aby takové uznání bylo založeno na sebeurčení. Komisařka uvedla následující:

„V nejméně 11 členských státech jsou i nadále součástí požadavků na [právní uznání pohlaví] sterilizace a invazivní tělesné zásahy, jako jsou povinné chirurgické zákroky. Nechtěné lékařské zákroky a sterilizace porušují základní právo na tělesnou integritu a právo na ochranu zdraví, často zahrnují bolestivé a nevratné tělesné změny a představují protiprávní zásah do práv uvedených v článku 8 Úmluvy. Komisařka během svého mandátu odsoudila takové požadavky v různých členských státech, včetně České republiky, Slovenska a Gruzie. Jak uvedl Soud, takové postupy vystavují trans osoby „nemožnému dilematu“ volby mezi právem na tělesnou integritu a právem na [právní uznání pohlaví]. Mohou také vést k tomu, že taková osoba nebude moci mít děti a založit rodinu, jak je dále popsáno v části věnované rodinnému životu. Tyto zásahy jsou ukládány za okolností, které jsou neslučitelné se zárukou svobodného a informovaného souhlasu s lékařským ošetřením.

...

Od zveřejnění tematické zprávy o lidských právech a genderové identitě v roce 2009 se pozornost přesunula k otázce, zda by jednotlivci měli mít možnost dosáhnout [právního uznání pohlaví] na základě sebeurčení. V rámci přístupu založeného na sebeurčení dojde k [právnímu uznání pohlaví] žadatelů prostřednictvím jednoduchého správního řízení, často formou zákonného prohlášení podaného

orgánu veřejné správy, aniž by museli splňovat další právní nebo zdravotní požadavky, jako je souhlas nebo stanovení diagnózy zdravotnického pracovníka.

V rámci Rady Evropy nyní dochází v 11 členských státech k [právnímu uznání pohlaví] na základě sebeurčení a řada dalších členských států zvažuje, že učiní totéž. Podobné zákony existují také v řadě zemí mimo Evropu, například v Argentině a na Novém Zélandu.

Mnoho trans osob postupy založené na sebeurčení z několika důvodů upřednostňuje. Postup založený na sebeurčení zjednodušuje a zefektivňuje podávání žádostí, neboť odstraňuje nutnost jednat s justičními, správními a zdravotnickými úřady, které mohou klást nepřekonatelné překážky, a to zejména pro trans osoby, které jsou dále marginalizovány a více vystaveny diskriminaci i z důvodu jiných vlastností. Zásadnější však je, že sebeurčení zahrnuje symbolické uznání toho, že trans osobám přísluší s konečnou platností rozhodovat o svém právním pohlaví, aniž by bylo nutné potvrzení nebo schválení třetí stranou. Ačkoli Soud dosud nerozhodl, že Úmluva zaručuje právo na [právní uznání pohlaví] prostřednictvím sebeurčení, jsou takové postupy doporučovány jako osvědčená praxe v oblasti lidských práv řadou orgánů a mandatářů, včetně organizace OSN, Organizace amerických států a Rady Evropy. Komisařka rovněž důsledně doporučuje postup na základě sebeurčení jako nejúčinnější prostředek k dosažení [právního uznání pohlaví], a tedy k respektování a dodržování osobní autonomie a identity trans osob, které jsou v této oblasti zahrnuty do práva na soukromý život podle článku 8 Úmluvy.“

C. Evropský výbor pro sociální práva

30. Dne 15. května 2018 vydal Evropský výbor pro sociální práva rozhodnutí ve věci stížnosti č. 117/2015 podané proti České republice organizacemi Transgender Europe a ILGA-Europe. Ve stížnosti se uvádí, že v České republice povinnost sterilizace uložená trans osobám, které si přejí provést změnu svých osobních dokladů tak, aby tyto doklady odpovídaly jejich genderové identitě, porušuje mimo jiné článek 11 (právo na ochranu zdraví) na Evropské sociální charty z roku 1961.

Výbor měl za to, že chirurgická změna pohlaví tak, jak je vyžadována v České republice ke změně genderové identity, není k ochraně zdraví nijak nezbytná a že nutit jednotlivce k tak závažnému chirurgickému výkonu, který by naopak mohl jeho zdraví poškodit, nelze považovat za souladné s povinností státu zdržet se zásahů do práva na zdraví. Zdůraznil, že žádný lékařský zákrok provedený bez svobodného informovaného souhlasu nemůže být slučitelný s tělesnou integritou, a už vůbec ne s právem na ochranu zdraví. Citoval rozsudek Soudu ve věci *Van Kück proti Německu* (č. 35968/97, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 75), v němž shledal, že nelze mít za to, že k lékařskému výkonu byl poskytnut skutečný souhlas, pokud jeho odmítnutí připraví dotyčného jednotlivce o plnohodnotný výkon práva na genderovou identitu a osobní rozvoj. Soud dospěl k závěru, že svobodný a informovaný souhlas v důsledku podmíněnosti uznání genderové identity transgender osob je vadný, je porušením tělesné integrity a je v rozporu s pojmem lidské důstojnosti. Nelze jej tudíž považovat za slučitelný s právem na ochranu zdraví zakotveným v čl. 11 odst. 1 Charty.

D. Zvláštní zpravodaj OSN pro mučení, kruté, nelidské a ponižující zacházení nebo trestání

31. Ve své zprávě ze dne 1. února 2013 (A/HRC/22/53) zvláštní zpravodaj uvedl následující:

„38. V kontextu prosazování informovaného souhlasu jakožto nezbytné součásti dobrovolného poradenství, testování a léčby zvláštní zpravodaj pro právo na zdraví také konstatoval, že je třeba věnovat zvláštní pozornost ohroženým skupinám. Yogyakartské zásady č. 17 a 18 například zdůrazňují význam získání informovaného souhlasu u sexuálních menšin. Poskytovatelé zdravotní péče musí mít povědomí o zvláštních potřebách LGBTI osob a brát na ně ohled (A/64/272, § 46). Výbor pro hospodářská, sociální a kulturní práva konstatoval, že Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech

zakazuje diskriminaci v přístupu ke zdravotní péči a základním faktorům zdraví, jakož i k prostředkům a nárokům na jejich poskytnutí, na základě sexuální orientace a genderové identity.

...

76. „hormonální terapie a operace normalizující pohlaví pod záminkou takzvaných „reparativních terapií“ ... jsou z lékařského hlediska zřídka nezbytné, mohou způsobit jizvení, ztrátu sexuální citlivosti, bolest, inkontinenci a celoživotní depresi a byly také kritizovány jako nevědecké, potenciálně škodlivé a přispívající ke stigmatizaci.

...

88. Zvláštní zpravodaj vyzývá všechny státy, aby zrušily veškeré právní předpisy, jež umožňují obtěžující a nevratnou léčbu, včetně nucené operace normalizující pohlaví, nedobrovolné sterilizace, neetických pokusů, vystavování, „reparativní terapie“ nebo „konverzní terapie“, jsou-li vnucovány nebo prováděny bez svobodného a informovaného souhlasu dotčené osoby. Dále vyzývá státy, aby postavily mimo zákon povinnou nebo nucenou sterilizaci ve všech případech a poskytly zvláštní ochranu osobám náležejícím k opomíjeným skupinám.

32. Ve své zprávě ze dne 5. ledna 2016 (A/HRC/31/57) zvláštní zpravodaj uvádí následující:

„49. Transgender osoby často naráží na překážky v přístupu k vhodné zdravotní péči, včetně diskriminace ze strany zdravotnických pracovníků a neznalosti nebo nevnímavosti k jejich potřebám. Ve většině států je jim odíráno právní uznání jimi preferovaného pohlaví, což má závažné důsledky pro výkon jejich lidských práv, včetně překážek v přístupu ke vzdělání, zaměstnání, zdravotní péči a dalším nezbytným službám. Ve státech, které umožňují změnu označení pohlaví v osobních dokladech, na ně mohou být kladeny nepatřičné požadavky, jako například nucená nebo jinak nedobrovolná operativní změna pohlaví, sterilizace nebo jiné nucené lékařské zákroky (A/HRC/29/23). I v místech, kde to není ze zákona povinné, bývají osoby usilující o změnu pohlaví běžně nuceny ke sterilizaci. Tyto praktiky mají svůj základ v diskriminaci z důvodu sexuální orientace a genderové identity, porušují práva jednotlivců na fyzickou integritu a sebeurčení a představují špatné zacházení nebo mučení.“

...

72. Pokud jde o porušování v rámci poskytování zdravotní péče, zvláštní zpravodaj vyzývá státy, aby:

...

(e) postavily mimo zákon povinnou nebo nucenou sterilizaci ve všech případech a aby osobám náležejícím k opomíjeným skupinám poskytly zvláštní ochranu; a dále aby zajistily, že poskytovatelé zdravotní péče si ve všech případech vyžádají bezplatný, plný a informovaný souhlas s těmito postupy a srozumitelným způsobem plně vysvětlí jejich rizika, výhody a alternativy, aniž by se uchýlovali k hrozbám nebo pobídkám;

...

(h) přijaly transparentní a dostupné postupy právního uznání pohlaví a zrušily požadavky na sterilizaci a další škodlivé postupy jako nezbytné předpoklady tohoto uznání;

...”

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

33. Stěžovatel namítá, že úřady odmítly vyhovět jeho žádostem o změnu „pohlaví/identifikátoru pohlaví“ a rodného čísla s odůvodněním, že nepodstoupil nevratný chirurgický zákrok požadovaný vnitrostátním právem pro změnu pohlaví.

Odvolával se na články 3 a 8 Úmluvy, jejichž příslušné části znějí takto:

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení“

Článek 8

„1. „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života ...

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

A. K přijatelnosti

34. Soud konstatuje, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ani nepřijatelná z jiných důvodů ve smyslu čl. 35 Úmluvy. Proto musí být prohlášena za přijatelnou.

B. K odůvodněnosti*1. Tvrzení účastníků řízení***a) Stěžovatel**

35. S odkazem na hlasování pléna Ústavního soudu (viz § 16 výše) stěžovatel uvedl, že soudci, kteří se jeho věci zabývali, byli velmi rozděleni, přičemž většina z nich považovala podmínku sterilizace za mimořádně škodlivou a rovnající se špatnému zacházení.

36. Rovněž tvrdil, že jeho věc odhalila alarmující jev nedodržování systému Úmluvy a relativně ustálené judikatury Soudu, jak dokládá Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 30. května 2019 a menšinový názor pléna Ústavního soudu. Podle jeho názoru by jedním z důvodů takového problematického přístupu mohla být skutečnost, že případy transgender a nebinárních osob byly soudem vždy posuzovány podle článku 8 Úmluvy, který zaručuje relativní práva a umožňuje zohlednit proporcionalitu. Ačkoli uvítal, že vláda uznala porušení článku 8 v jeho případě, požádal spolu s vedlejšími účastníky organizacemi Transgender Europe a ILGA-Europe, aby Soud konstatoval, že podmínka sterilizace jako podmínka pro právní uznání pohlaví porušuje také zákaz špatného zacházení zakotvený v článku 3.

37. K tomuto poslednímu bodu stěžovatel uváděl, že mezi evropskými zeměmi, zdravotnickými pracovníky a různými odborníky na lidská práva (viz výše § **Error! Reference source not found.–Error! Reference source not found.**) panuje jasná shoda v tom, že podmínka sterilizace představuje špatné zacházení a že není naléhavě nutné ji vyžadovat, a proto ji téměř všechny členské státy zrušily. S odvoláním na řadu případů (viz *V. C. proti Slovensku*, č. 18968/07, rozsudek ze dne 8. listopadu 2011; *N. B. proti Slovensku*, č. 29518/10, rozsudek ze dne 12. června 2012; *I. G. a další proti Slovensku*, č. 15966/04, rozsudek ze dne 13. listopadu 2012; a *G. M. a další proti Moldavské republice*, č. 44394/15, rozsudek ze dne 22. listopadu 2022), dále uvedl, že u soudu se objevuje tendence uznávat, že zásahy do reprodukčních práv, pokud porušují zásadu informovaného souhlasu osob ve zranitelném postavení, jsou v rozporu s článkem 3. Uvedl, že trans osoby patří stejně jako Romové a osoby se zdravotním postižením k zvláště zranitelné skupině.

38. Pokud jde o jeho vlastní situaci, stěžovatel tvrdil, že když požádal o změnu „pohlaví/identifikátoru pohlaví“, byl v rané fázi svého reprodukčního života a že požadavek sterilizace, který vyplýval ze zákona samotného, a nikoli z určitého individuálního selhání nebo praxe, ho postavil do situace, v níž čelil „nemožnému dilematu“ (viz *X a Y proti Rumunsku*, cit.

výše, § 165), což mělo za následek závažné zdravotní a psychologické následky, včetně závažného duševního utrpení.

b) Vláda

39. Nejprve se vláda opřela o skutečnost, že Soud se již dříve zabýval podmínkou sterilizace pro účely právního uznání pohlaví výhradně podle článku 8 Úmluvy, a tvrdila, že v daném případě nedošlo k porušení článku 3.

40. Zadruhé, pokud jde o tvrzené porušení článku 8, poukázala především na odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu (jehož plenum vycházelo z předpokladu, že stěžovatel usiloval o uznání třetího, neutrálního pohlaví) ve věci stěžovatele. Vzhledem k tomu, že musely použít argument soudní zdrženlivosti, oba soudy shledaly, že rozhodnutí Soudu ve věci *A. P., Garçon a Nicot* (cit. výše) není na případ stěžovatele použitelné, přičemž odkázaly zejména na současný přístup české společnosti a její přísně binární a objektivní pojetí pohlaví, které se odráží v mnoha oblastech českého právního řádu. Z tohoto důvodu napadená právní úprava podle názoru jmenovaných soudů sledovala cíle právní jistoty a zachování společenského uspořádání a, jak později dodal Nejvyšší správní soud, také ochranu základních přirozených atributů rodiny a rodičovství (viz § 23 výše).

41. Vláda nakonec dodala, že stávající úprava změny pohlaví nabyla účinnosti v roce 2012 a že v návaznosti na rozsudky Soudu ve věcech *Y. Y. proti Turecku* (č. 14793/08, rozsudek ze dne 10. března 2015) a *A. P., Garçon a Nicot* (cit. výše) a rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva (viz § **Error! Reference source not found.** výše) se na vnitrostátní úrovni rozběhla politická diskuze o tom, zda je tato právní úprava v souladu s článkem 8 (viz § 25 výše).

2. Stanoviska vedlejších účastníků

a) Evropská regionální organizace Mezinárodního sdružení lesbických žen, gayů, bisexuálů, transsexuálů a intersexuálů (ILGA-Europe), organizace Transgender Europe a Trans*parent

42. Vedlejší účastníci ve svých společných stanoviscích z března 2024, ve kterých se mimo jiné opíraly o zjištění různých mezinárodních orgánů pro lidská práva, tvrdili, že svobodný souhlas s lékařskými zákroky vedoucími ke sterilizaci transgender osob je vadný a je porušením tělesné integrity těchto osob, a že jako takové jsou v rozporu nejen s článkem 8, ale také s článkem 3 Úmluvy a článkem 14 ve spojení s těmito ustanoveními.

43. Vedlejší účastníci dále uvedli, že v celé Evropě došlo, někdy na základě soudních rozhodnutí, ke krokům směrem ke zjednodušení právních postupů uznávání pohlaví, zrušení všech podmínek sterilizace a v některých zemích také došlo k uznání porušení práv vyplývajících z těchto postupů a odškodnění obětí těchto politik. Zjistili, že z třiceti dvou členských států, které umožňují právní uznání pohlaví, pouze dvanáct stále vyžaduje sterilizaci, zatímco v mnoha dalších je tento postup založen výhradně na sebeurčení. Pokud jde o Českou republiku, nedávný průzkum ukázal, že 57 % respondentů z řad transgender osob bylo nespokojeno s tím, jak je v zemi upraven postup pro změnu pohlaví. V jiném průzkumu podpořilo právní uznání pohlaví transgender osob 49 % českých respondentů.

b) Organizace Ordo Iuris

44. Organizace Ordo Iuris vyjádřila stanovisko, že prostor pro uvážení států, pokud jde o požadavky na právní uznání změny pohlaví u transgender osob, by měl být v judikatuře

Soudu rozšířen, aby se zohlednila kulturní specifika zemí, kde většina společnosti lpí na konzervativních morálních hodnotách. Konstatovala, že Soud vždy uznával, že v citlivých morálních a etických otázkách je prostor pro uvážení širší, i když většina členských států přijala jednotnou praxi, jako je tomu v případě potratů (viz *A, B a C proti Irsku*, č. 25579/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. prosince 2010). Pokud jde o transgender osoby, existují podle jejího názoru závažné důvody pro zachování širokého prostoru pro uvážení, jako je zásada nezcizitelnosti osobního stavu, spolehlivost a konzistentnost záznamů o osobním stavu, právní jistota, přetrvávající významnost biologického a binárního pojetí pohlaví a ochrana zájmů dítěte v rodině, v níž se projeví, že je jeden z rodičů transgender.

45. Organizace Ordo Iuris zastává názor, že z judikatury Soudu nelze vyvodit, že státy jsou povinny právně uznat transgender osoby, které neabsolvovaly hormonální a chirurgickou změnu pohlaví, jelikož porušení článku 8 bylo shledáno pouze v případě, že povinný chirurgický zákrok vedl k nevratné sterilizaci. Podle jejího názoru proto chirurgický zákrok, který pouze mění vzhled, aniž by zasahoval do pohlavních orgánů, může zajistit přiměřenou rovnováhu. V této souvislosti poznamenala, že mnoho členských států stále vyžaduje určitý druh lékařského zásahu (chirurgický zákrok, hormonální terapii nebo vyšetření). Zdůraznila rovněž, že aby zůstala zachována ochrana zaručená Úmluvou, musí být jednotlivá rozhodnutí týkající se tzv. genderové identity založena na vážném, trvalém a odhodlaném postoji dotčené osoby a že respektování genderové identity neznamena právo jednotlivce libovolně si zvolit svou pohlavní identitu.

3. Hodnocení Soudu

a) Rozsah posouzení věci

46. Soud nejprve poznamenává, že se stěžovatel odvolával jak na článek 3, tak na článek 8. Připomíná, že jako orgán, který má pravomoc právně kvalifikovat skutkový stav věci, není vázán kvalifikací provedenou stranami. S ohledem zejména na skutečnost, že stěžovatel nebyl proti své vůli podroben žádnému lékařskému zákroku (srov. např. *G. M. a další proti Moldavské republice*, č. 44394/15, rozsudek ze dne 22. listopadu 2022, § 84 a 85 a tam uvedené odkazy) ani žádnému zásahu do svých reprodukčních práv (srov. např. *V. C. proti Slovensku*, cit. výše, kde byl stěžovatel podroben nedobrovolné sterilizaci), jakož i na povahu řízení, které vedl před vnitrostátními orgány, a s ohledem na přístup, který tyto orgány zaujaly v podobných věcech (srov. *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, a *X a Y proti Rumunsku*, č. 2145/16 a 20607/16, rozsudek ze dne 19. ledna 2021, § 104), má v projednávané věci Soud za to, že jeho stížnostní námitky je třeba posoudit výlučně podle článku 8 Úmluvy.

47. Soud dále konstatuje, že jak v řízení před ním, tak před vnitrostátními soudy se stěžovatel v podstatě dovolával svého práva na sebeurčení. Ačkoli je pravda, že argumenty stěžovatele před Ústavním soudem vedly k tomu, že se tento soud v jeho věci zabýval především otázkou změny jeho rodného čísla (tj. čísla, které je identifikátorem pohlaví/genderu) na třetí, neutrální formu (viz § 16 a 17 výše), Soud poznamenává, že stěžovatel několikrát uvedl, že usiluje o změnu svého zapsaného pohlaví z mužského na ženské (viz § 13 výše) a že v době, kdy žil ve Švýcarsku, podstupoval léčbu odpovídající této změně (viz § 7 výše). Stěžovatel rovněž před Soudem výslovně nenapadl neexistenci právního postupu pro uznání pohlaví, který by byl k dispozici osobám, které se identifikují jako nebinární. Jeho stížnost k Soudu je proto třeba chápat jako stížnost namířenou proti zamítnutí jeho žádosti o změnu pohlaví z mužského na ženské ze strany vnitrostátních orgánů. V daném případě se tedy nejedná o povinnost žalovaného státu uznat třetí pohlaví nebo status nebinárního pohlaví (viz také *Y proti Francii*, č. 76888/17, rozsudek ze dne 31. ledna 2023, § 90 a 91).

b) Obecné zásady

48. Soud připomíná, že právo na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy se vztahuje i na genderovou identitu jako součást osobní identity. To platí pro všechny osoby, včetně transgender osob, které nepodstoupily změnu pohlaví nebo takovou změnu podstoupit nechťejí (viz *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, § 92–94, a *R. K. proti Maďarsku*, č. 54006/20, rozsudek ze dne 22. června 2023, § 52).

49. Soud již dříve konstatoval, že členské státy mají podle článku 8 pozitivní povinnost zajistit rychlé, transparentní a dostupné postupy pro změnu zapsaného pohlaví/genderové identity transgender osob (viz *A. D. a další proti Gruzii*, č. 57864/17 a dvě další, rozsudek ze dne 1. prosince 2022, a *R. K. proti Maďarsku*, cit. výše). Dále stanovil, že podmiňování právního uznání nové genderové identity transgender osob sterilizací nebo léčbou s velmi vysokou pravděpodobností sterilizace, kterou tyto osoby nechťely podstoupit, porušuje článek 8 Úmluvy. Podle názoru Soudu takový požadavek znamená, že plnohodnotný výkon práva na respektování soukromého života je podmíněn vzdáním se plnohodnotného výkonu práva na respektování tělesné integrity, které je přímo dotčeno v případě sterilizace (viz zejména výše citovaný rozsudek ve věci *A. P., Garçon a Nicot*, § 131).

50. Na druhou stranu Soud konstatoval, že požadavky na prokázání existence psychiatrické diagnózy týkající se poruchy genderové identity a podstoupení odborného lékařského posouzení za účelem změny identifikátoru pohlaví v rodném listu představují spravedlivou rovnováhu mezi protichůdnými zájmy (tamtéž, § 139–54). V této souvislosti však poznamenává, že v té době byl „Transsexualismus“ součástí kapitoly V Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) Světové zdravotnické organizace nazvané „Poruchy duševní a poruchy chování“, kategorie „Poruchy osobnosti a chování u dospělých“ a podkategorie „Poruchy pohlavní identity“ (tamtéž, § 139). Jak poukázala komisařka pro lidská práva Rady Evropy (viz § **Error! Reference source not found.** výše), již tomu tak není. Nová verze vydaná v roce 2024 (MKN-11) přeformulovala definici zdraví související s genderovou identitou tak, aby odrážela současné poznatky, že trans identita a různé genderové identity nejsou duševními poruchami. Proto byl pojem „transsexualismus“ nahrazen pojmem „genderový nesoulad v dospívání a dospělosti“, který se nyní objevuje v nové kapitole „Stavy související se sexuální zdravím“ a je charakterizován výrazným a trvalým nesouladem mezi genderem jednotlivce a přiřazeným pohlavím, což často vede k touze po „změně“, aby bylo možné žít a být přijímán jako osoba prožívaného genderu, a to prostřednictvím hormonální léčby, chirurgického zákroku nebo jiné zdravotnické intervence, aby své tělo přiblížili, do jaké míry chťejí a do jaké míry je to možné, prožívanému genderu.

51. Soud rovněž dospěl k závěru, že článek 8 byl porušen v situacích, kdy za neexistence jasného a předvídatelného právního rámce pro uznání pohlaví vnitrostátní orgány odmítly právně uznat změnu pohlaví stěžovatelů s odůvodněním, že nepodstoupili chirurgickou změnu pohlaví (viz *X a Y proti Rumunsku*, cit. výše), nebo kdy povolení ke změně pohlaví prostřednictvím chirurgického zákroku bylo podmíněno předchozím požadavkem na znemožnění reprodukční funkce (viz *Y. Y. proti Turecku*, č. 14793/08, rozsudek ze dne 10. března 2015).

52. Soud navíc již dříve rozhodl, že přikládá menší význam tomu, že neexistují důkazy o společném evropském přístupu k řešení vzniklých právních a praktických problémů, než tomu, že existují jasné a nesporné důkazy o přetrvávajícím mezinárodním trendu, který se projevuje nejen větší společenskou akceptací transgender osob, ale i právním uznáním nové genderové identity transgender osob po chirurgickém zákroku (viz *Christine Goodwin proti Spojenému království*, č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 85, a *Y. Y. proti Turecku*, cit. výše, § 108).

53. V případě, že mezi členskými státy Rady Evropy neexistuje shoda ohledně relativní důležitosti dotčeného zájmu nebo ohledně nejvhodnějších prostředků k jeho ochraně, zejména pokud věc vyvolává citlivé morální nebo etické otázky nebo pokud jsou státy povinny najít rovnováhu mezi protichůdnými soukromými a veřejnými zájmy nebo právy zakotvenými v Úmluvě, bude nicméně prostor pro jejich uvážení při plnění jejich pozitivních povinností podle článku 8 obvykle široký. Pokud však jde o zvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce, bude prostor pro uvážení státu omezen (viz zejména *Hämäläinen proti Finsku*, č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 19. července 2014, § 67, a *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, § 121). Soud rovněž dospěl k závěru, že jelikož pojem osobní autonomie je důležitou zásadou, na níž spočívá výklad záruk článku 8, a právo na genderovou identitu a osobní rozvoj je základním aspektem práva na respektování soukromého života, mají státy v této oblasti pouze úzký prostor pro uvážení (tamtéž, § 123).

c) Uplatnění obecných zásad na projednávanou věc

54. Soud konstatuje, že podle české právní úpravy mohou „transsexuální osoby“ dosáhnout uznání změny pohlaví a změny údajů o osobním stavu (viz § 20 a 21 a výše). Podle občanského zákoníku a zákona o specifických zdravotních službách ve znění platném do 30. června 2025 (viz výše § 15, 16 a 24) byla právní změna pohlaví podmíněna chirurgickým zákrokem spojeným s odstraněním reprodukční funkce a změnou pohlavních orgánů, který musel být následně potvrzen zdravotnickým pracovníkem. V době rozhodující pro posouzení věci a až do tohoto data tedy transgender osoby v České republice, které nechtěly nebo jim ze zdravotních či jiných důvodů nebylo doporučeno podstoupit chirurgickou změnu pohlaví, nemohly dosáhnout změny svých dokladů totožnosti tak, aby tyto doklady odpovídaly jejich genderové identitě.

55. V projednávané věci vnitrostátní orgány zamítly žádost stěžovatele o změnu svého rodného čísla, protože taková změna byla podmíněna dokončením změny pohlaví prostřednictvím chirurgického zákroku, což podle názoru Soudu znamená, že došlo k odmítnutí uznat změnu pohlaví stěžovatele. Stěžovatel však takový chirurgický zákrok podstoupit nechtěl.

56. Soud připomíná, že plně uznává, že ochrana zásady nezcizitelnosti osobního stavu, konzistentnosti a spolehlivosti záznamů o osobním stavu a, obecněji, potřeba právní jistoty jsou ve veřejném zájmu a odůvodňují zavedení přísných postupů zaměřených zejména na ověření motivace žádostí o právní změnu identity (viz obdobně *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, § 142, a *S. V. proti Itálii*, č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018, § 69). Rovněž však stanovil, že podmiňování právního uznání nové genderové identity transgender osob sterilizačním zákrokem nebo léčbou s velmi vysokou pravděpodobností sterilizace, kterou si nepřejí podstoupit, znamená podmiňování plného výkonu jejich práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy tím, že se vzdají plného výkonu svého práva na respektování tělesné integrity, které je chráněno tímto ustanovením (viz *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, § 131).

57. V této souvislosti Soud rovněž bere na vědomí mezinárodní dokumenty (viz § **Error! Reference source not found.–Error! Reference source not found.** výše). Zejména různé orgány Rady Evropy, jako Parlamentní shromáždění Rady Evropy, komisař pro lidská práva a Evropský výbor pro sociální práva, kritizovaly právní předpisy, které uznání genderové identity osob podmiňují sterilizací nebo jiným povinným lékařským zákrokem. Vedlejší účastníci řízení v této věci odkázali na tyto závěry a trvali na nutnosti upustit od požadavku sterilizace (viz § **Error! Reference source not found.–Error! Reference source not found.** výše).

58. V projednávané věci se stěžovatel ocitl právě v takovém neřešitelném dilematu, kdy byl nucen buď podstoupit chirurgický zákrok a vzdát se plného výkonu práva na respektování své tělesné integrity, nebo se vzdát uznání své genderové identity, která souvisí s jeho právem na respektování soukromého života. Soud sice uznává, že ochrana zásady nezcizitelnosti osobního stavu, zajištění spolehlivosti a konzistentnosti záznamů o osobním stavu a obecněji zajištění právní jistoty jsou ve veřejném zájmu (viz § **Error! Reference source not found.** výše), avšak shledává, že vnitrostátní orgány nezohlednily spravedlivou rovnováhu, která musí být zajištěna mezi obecným zájmem a zájmy jednotlivce (tamtéž, § 132). To nebylo vládou zpochybněno (viz § **Error! Reference source not found.**–**Error! Reference source not found.** výše).

59. Na závěr Soud konstatuje, že v České republice v současné době probíhá legislativní reforma týkající se postupu uznávání pohlaví (viz § 25 a **Error! Reference source not found.** výše), která dostala nový impuls díky plenárnímu nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 52/23 (viz § 24 výše). Soud konstatuje, že tento nález, který dokládá význam judikturního dialogu v systému založeném na sdílené odpovědnosti, nabízí reálnou perspektivu, že nová úprava umožní transgender osobám získat právní uznání pohlaví bez podstoupení chirurgické změny pohlaví. Zároveň projevuje respekt k převládajícímu přístupu české společnosti k binárnímu pojetí pohlaví, na který odkazují nejvyšší tuzemské soudy (§ 14 a 17 výše), jakož i k právům a svobodám ostatních (viz výše například § 23 a **Error! Reference source not found. in fine**) ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. V této souvislosti Soud poznamenává, že změna pohlaví může skutečně vést k odlišným situacím, které se týkají důležitých soukromých i veřejných zájmů (viz například věc *Hämäläinen*, cit. výše; *O. H. a G. H. proti Německu*, č. 3568/18 a 54741/18, rozsudek ze dne 4. dubna 2023, a *A. H. A ostatní proti Německu*, č. 7246/20, rozsudek ze dne 4. dubna 2023).

60. Výše uvedené úvahy jsou dostatečné k tomu, aby Soud dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy, pokud jde o období do 30. června 2025 (viz § 24 a **Error! Reference source not found.**).

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 ÚMLUVY VE SPOJENÍ S ČLÁNKY 3 A 8

61. Podle článku 14 Úmluvy ve spojení s články 3 a 8 stěžovatel namítal, že byl nucen opakovaně a proti své vůli prozrazovat svou genderovou identitu (tzv. „coming out“) pokaždé, když musel předložit doklady totožnosti.

62. Soud konstatuje, že tato část stížnosti není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná z žádného jiného důvodu. Měla by proto být prohlášena za přípustnou. S ohledem na své zjištění týkající se článku 8 (viz výše § **Error! Reference source not found.**) však Soud nepovažuje za nutné zkoumat, zda v daném případě došlo k porušení článku 14 ve spojení s tímto ustanovením (viz věc *S. V. proti Itálii*, § 77, a *X a Y proti Rumunsku*, § 171, oba cit. výše).

III. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

63. Článek 41 Úmluvy zní:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

64. Stěžovatel požadoval 10 000 EUR za nemajetkovou újmu utrpěnou v důsledku dlouhodobého psychického utrpení.

65. Vláda navrhl, aby Soud zaujal stejný přístup jako v podobných případech porušení článku 8, kdy byla přiznána mnohem nižší částka nebo nebyla přiznána žádná částka (viz *A. D. a další proti Gruzii* a *A. P., Garçon a Nicot*, oba cit. výše).

66. S ohledem na všechny okolnosti projednávané věci Soud shledává, že rozhodnutí o porušení práv představuje dostatečnou satisfakci za jakoukoli nemajetkovou újmu způsobenou stěžovateli (viz *A. P., Garçon a Nicot*, cit. výše, § 164).

B. Náklady řízení

67. Stěžovatel rovněž požadoval částku 3 000 EUR (plus DPH, kterou hradí jeho advokát) za třicet hodin právní služby související s řízením před Soudem. Předložil fakturu vystavenou jeho advokátem splatnou do 7. března 2024.

68. Vláda namítla, že stěžovatel předložil fakturu vystavenou jeho advokátem, ale žádné potvrzení, že danou částku skutečně zaplatil.

69. Podle judikatury Soudu má stěžovatel nárok na náhradu nákladů a výdajů pouze v případě, že bylo prokázáno, že tyto náklady a výdaje skutečně a nezbytně vznikly a že jejich výše je přiměřená. V daném případě, s ohledem na doklady, které má k dispozici, konkrétně fakturu dokládající povinnost stěžovatele uhradit odměnu svého advokáta, a na výše uvedená kritéria, považuje Soud za přiměřené přiznat stěžovateli částku 2 000 EUR za řízení před Soudem, zvýšenou o případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *rozhoduje*, že došlo k porušení článku 8 Úmluvy;
3. *rozhoduje*, že není třeba stížnost posuzovat na poli článku 14 Úmluvy;
4. *rozhoduje*, že zjištěné porušení samo o sobě představuje dostatečné zadostiučinění za nemajetkovou újmu utrpěnou stěžovatelem.
5. *rozhoduje*,
 - a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy částku 2 000 € (dva tisíce eur) a případnou částku daně, kterou může být stěžovatel povinen zaplatit, jako náhradu nákladů řízení, které se převedou na české koruny podle kursu platného ke dni zaplacení;
 - b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou ve výši marginální zápůjční sazby Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšenou o tři procentní body;
6. *zamítá* v ostatním stěžovatelův návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a sděleno písemně dne 12. června 2025 v souladu s čl. 77 odst. 2 a 3 jednacího řádu Soudu.

Victor Soloveytkhik
tajemník

Mattias Guyomar
předseda